

Bazar, 29 dekabr 1918-ci il, nömrə 73

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Yekşənbə, 25 rəbiülvəvəl sənə 1337. 29 kanuni-əvvəl sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şəraiti: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətri 3 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Bu gün kanuni-əvvəl (dekabr) 29-unda 1918-ci sənəsi saat 12-də Azərbaycan Məclisi-Məbusan iclası olacağını iclasın heyəti-rəyasəsi [rəyasət heyəti] elan edir.

İNTİBAHNAME [BİLDİRİŞ]

Fətəli xan Xoyski sədarəti [sədriyyə] altında müştərək hökumət təşkil edildiyindən, bununla ümuma elan edirəm ki, Müttəfiqlər komandanlığı, Azərbaycan dairəsində yeganə məhəlli [yerli] qanuni hökumət olmaq üzrə bu hökumətə tamamilə müzahirət [yardım] göstərəcəkdir.

Bakı şəhərində

Müttəfiqlər qoşunları komandanı

general-mayor Tomson

Bakı, 28 dekabr 1918

hədi Qafar oğlu, həmin 1334 sənəsi kanuni-əvvəl (dekabrın) 18-dən etibarən Məclisi-Məbusan İdarəsi xidmətkarlığına (kuryer) təyin edilir.

Nömrə 20

Azərbaycan Hökuməti-Cümhuriyyəti Səhiyyə Nəzarəti katibi Əmir Ağazadə, 1334 sənə kanuni-əvvəl (21-dən etibarən Azərbaycan Məclisi-Məbusa[nı]nın katiblik xidmətinə təyin edilir.

Nömrə 21

Bakı əhli Ağaverdi Qasımov, həmin 1334 sənə kanuni-əvvəl (15-indən etibarən Azərbaycan [Məclisi]-Məbusan mülki nəzarətçiliyinə təyin edilir.

QİSMİ-RƏSMİ [RƏSMİ HİSSƏ]

**Məclisi-Məbusan Rəisi
həzrətlərinin əmrnamələri**

Nömrə 19

Gəncə şəhəri əhli Möhsün Məş-

KEÇƏN ZABASTOVKA [TƏTİL] HAQQINDA

İki gün əvvəl idi ki, şəhərimizin güzəran və məişəti adi cərəyanından düşürülüb, qeyri-adi bir şəkə girdi. Qəzetələr çıxarılmadı, elektrik işığı sö-nüb küçələr axşamları zülmətə döndü,

dəmiryol hərəkəti dayandırıldı, telefon müxabirəti [əlaqəsi] kəsildi, zavod və mədənlərdə işlər durduruldu. Əlhasil, bu bir neçə günü hər kəsin qəlb və ruhunu sıxacaq və keçmiş mənhus günlərin mənhus xatirətini [uğursuz xatirələrini] yada salacaq sıxıntılı şərait içində keçirməyə məcbur olduq.

Nə olmuşdu?

Fəhlə tətıl komitəsi tərəfindən siyasi zabastovka elan edilmişdi.

Nə səbəbə?

Ona görə ki, “Demokratik Şura” başında olan “eser”lərdən bir neçə nəfər başçıları, ingilis komandanı rəisi general Tomsonun hökmü ilə tutulub həbs edilmişdilər.

Bunların tutulmalarının səbəbi indiyə qədər məlum olmadı. Bu xüsusda cürbəcür sözlər və şayiələr buraxılırdı. Bir paraları deyirdilər ki, bu tutulanlar keçmişdə Bakıda hökumət etdikləri vaxt dövlətin bir çox pullarını yeyibdirlər. Bir paraları isə böylə bəyanatda bulunurdular ki, bu adamlar əl altınca işlər görüb Azərbaycan Hökuməti və ingilis komandasına qarşı üsyan və inqilab törətmək istəyirmişlər. Lakin bunlar hamısı şayiət cümləsindən olduğuna görə, hansının doğru və hansının yalan olduğunu bilmək mümkün olmadı.

Sırağünkü Parlaman iclasında bizim sosialistlərimiz tərəfindən bu həbslər haqqında Hökumətimizə bir sual təqriri [təklifi; tələbi] verilmişdi. Həbslərin general Tomson tərəfindən nə cəhətə görə icra edildiyi soruşula-

caqdı. Fəqət vaxt olmadığına görə bu təqrir, mövqeyi-müzakirəyə qoyulmadı. Hökumət də, təbii, cavab vermədi. Lakin vaxt müsaidə versəydi də Hökumət tərəfindən öylə bir cavab ala bilməyəcəkdik ki, marağımızın atəşini söndürsün. Çünki Parlaman dairələrində danışılan mötəbər adamların sözlərindən aşkar idi ki, bu həbslər məhz ingilis komandasının idarəsi ilə əmələ gəlib, Azərbaycan Hökuməti bu işdə zımədxəl deyildir [bu işə dəxli yoxdur]. Binaileyh [ona görə], səbəbini bilməyir və bilsə də söyləməyəcəkdir.

Deməli, həbsləri zabastovkaya səbəb olan bu adamların həbs edilmələri haqqında bir rəy və qərar hasil etmək işi, maraq göstərib əhəmiyyət verənlərin öz mülahizət [mülahizələrində] və öz fərəsətinə bağlıdır.

Zabastovka elan edən tətıl komitəsi öz tərəfindən buraxdığı nəşriyyatında fəhlə qisminin düşmənləri kim olduğunu göstərəkən, əzcümlə [o cümlədən] Azərbaycan Hökumətini də həman düşmənlərdən biri olmaq üzrə nişan vermişdi. Bu əhvalat həmin zabastovkada xarici fəhlələrlə həmrəhlik [eyni yolda olmaq, yol yoldaşı olmaq] və yoldaşlıq üzündən iştiraka məcbur olan ümum müsəlman fəhlə və əmələlərini [işçilərini] son dərəcədə mütəğəyyir edib [əsəbiləşdirib], öz hərəkətləri ilə öz hökumətlərinə qarşı durmuş olduqlarını anlayanlar bu işdən ictinab etdilər [çəkildilər] və “bu zabastovka işi Azərbaycan Hökumətinə qarşı bir əməl isə biz bu işdə heç bir vəchlə işt-

rak etmərik” deyə qərar və bəyanatda bulundular.

Yəqin bu səbəbdənmiş ki, zabastovka elan edən komitə öz səhvü xəta-yi-fahişini [nalayiq səhv və xətasını] düzəltmək üçün keçən günkü nəşriyyatlarında digər bir əhval buraxıb, zabastovkanın Qafqaz millətləri azadlığına və istiqlalına qarşı olmadığını elan edib, böylə xəbərləri yalandan buraxanları "erməni və müsəlman millətçi mütəəssibləri" [ifrat millətçiləri] deyə adlandırır.

Bizim nəzərimizə gəlincə, əvvəla burasını qeyd etməliyik ki, zabastovkanı mövcib olan [tətilə səbəb olan] bu həbslərin səbəbi nə olduğunu bilmədiyimizə təəssüflər edirik. Çünki, bu səbəblər aşkar edilsəydi, o halda zabastovkanın da Azərbaycan Hökumətinin və Azərbaycan dövlətinin lehinə və ya əleyhinə olduğu meydana çıxardı və çıxdığı surətdə, Azərbaycan fəhlə və əmələlərinin də təklif [vəziyyəti] və vəzifəsi məlum olardı.

Qaldı zabastovkanın özü; şübhəsiz siyasi, ictimai və iqtisadi hürriyətlər elan edilmiş olan cümhuriyyətimizdə istər siyasi, istər iqtisadi tətillərə heç bir kəsin deyəcəyi ola bilməz. Bu xüsusda yalnız bir şey var ki, həman o tətil işi dövlətin istiqlalını və rüknünü [özülünü] sarsıdacaq qəsdlə mövqeyi-icraya qoyulmuş olmasın və bir də tətil icra edilərkən müəyyən bir qayda üzrə olub, nizam və asayişə riayət olsun, ta ki əhalinin içinə şuluxluq və vahimə düşməsin.

Bundan əlavə, bir dövlətdə tətil və zabastovka icra edən adamlar həman o dövlətin təbəə[si] və vətən övladı olmaları birinci şərtidir. Məsələn, əgər Firəngistan [Fransa] fəhlələri, İngiltərənin bir şəhərinə gedib də zabastovka elan və icra etsələr, nəticədə İngiltərə torpağından tərd və təbid ediləcəkləri [qovulacaqları və sürgün ediləcəkləri] və firənglərə uyan ingilislərin də təhtimühakiməyə alınacaqları [məhkəməyə cəlb ediləcəkləri] təbiidir.

Əlhal [indi], şəhərimizdəki zabastovkanın kimlər tərəfindən icra edildiyini nəzərə alıb da görürük ki, bu tətili elan və icra edənlər, Azərbaycan dövlətinin istiqlalını tanımayanlar və tanımaqlarından indiyə qədər qatı bir inad göstərüb azadlığımıza qarşı düşmənənə bir vəziyyətdə bulunanlardır.

Deməli, bu adamlar şəhərimizdə öylə mətin, cismani olmasa da, mənəvi bir qüvvətə malikdirlər ki, şəhərimizin həyatının cərəyanını istədikləri vaxt durdurmağa qadirdirlər. Necə ki, durdurdular. Elektrik istasyonunda, telefonlarda, dəmiryolunda, zavod və fabriklərdə işləyən fəhlə və əmələlərimiz hamısı bu adamların əmrinə müti olub onlarla və təbii onların Azərbaycan istiqlalına qarşı olan siyasi fikir və amalları ilə şərik və həmdil olduqlarını nümayişkarənə bir surətdə meydana qoydular.

Doğrudur fərz edəlim ki, hələ bu "birinci" zabastovkanın icrasına "günahsızların günahsız" yerə həbs ediləcəkləri səbəb oldu. Kim bizi mütmə-

inüqləlb [əmin; ürəkdən inanmış] edə bilər ki, "ikinci" zabastovkanın icrası, istiqlalımızın ləğv və məhvini tələb edən "səbəblər" üzərinə olmayacaqdır?

İstiqlalımızı tanımaq istəməyənlər, özlərinin böylə bir müvəffəqiyyətlərini görüb də mənəvi bir qüvvəyə malik olduqlarını hiss etdikdən sonra bu qüvvəni siyasi amal və arzularının hüsuslu [əldə edilməsi] yolunda da sərf etmək istəməzlərmi? İstəməyəcəklərindən kim bizi əmin edə bilər və kim buna inanar?

İştə, bu zabastovka məsələsinin bizi dərin əndişələrə salan cəhəti burasıdır. Bu əndişələrə qarşı qəlbimizə təsəlli verən yalnız bu oldu ki, Azərbaycan müsəlman fəhlə və əməlləri bu zabastovkanın əsl səbəbini bilmədiklərindən, bu işdə mütərəddid [tərəddüddə] qalıb, zabastovka əhyanən [birdən; bəzən] bizim istiqlalımıza qarşı icra edilərsə, bunda heç bir vəchlə iştirak etmək istəmədiklərini görüb son dərəcə xoşnud olduq. Lakin bu tərəddüdü və bu əzmkarlığı biz yalnız maddən fəhlələrimizdən və mətbəə əməllərimiz tərəfindən gördük. Dəmiryol, elektrik stasyonu və sairə bu kimi mühüm müəssisələrimizdə xidmət edənlər tərəfindən heç bir milli cümbüş [hərəkət] müşahidə edilmədi və edilmədiyinə də təəccüb ediləcək deyildir. Çünki həman müəssisələrdə işləyənlərin demək olar ki, cümləsi [hamısı] xaricilərdən ibarət olub, Azərbaycan dövlətlərinə qarşı olan "səda-

qətləri" də məvacib almaqdan başqa özgə bir mövqedə ibraz edilməyir [görünür].

Böylə olan surətdə, gələcək hadisələr əndişəsindən özümüzü mütməin [xatircəm] etmək üçün təklifimizin [işimizin, vəzifəmizin] bundan sonra nədən ibarət olacağını anlamaq üçün çox da zəhin yormağ istəməz. Hələlik isə istiqlalımız yolunda hər bir fədakarlığa hazır olduqlarını bildirmiş olan fəhlə və əməllərimizə rəhbərlik etmək, onları möhkəm bir orqanizasiya başına cəmləşdirmək və istiqlalımızı tanımaq istəməyən xarici fəhlə və əməllərin təşkilatları qabağında öz fəhlə və əməllərimizdən "əks-təşkilat"lar düzəltmək bizim bütün partiyalarımızın birinci borcudur.

Zabastovka əsnasında fəhlələr və əməllərimizin dəfəatla [dəfələrlə] idarəmizə müraciət edib də: "Bizə adam göndərin, bizə rəhbərlik edin, təklif və vəziyyətimizi bizə bildirin" deyər israr etdiklərini görüb də, partiyalarımızın bu yolda ətalətlə iş görüb də başısoyuluq etmələrindən məyus olduğumuzu deməyə bilmərik. Ümidvarıq ki, bundan sonra partiyalarımız işin nə dərəcə ciddi bir vəziyyətdə olduğunu nəzəri-etinaya alıb da fəhlə və əməllə təşkilatı işlərimizə kamali-şövq və həvəslə girişməyi özləri üçün müqəddəs bir vəzifə ədd [hesab] edəcək və işə ciddiyyətlə girişəcəklirlər.

Hacıbəyli Üzeyir

AZƏRBAYCAN MƏCLİSİ-MƏBUSANINDA

Yeni Kabinə təşkili

Məclisi-Məbusanın 5-ci iclası, kənuni-əvvəl [dekabrın] 26-sı, gündüz saat 12-də təyin edilmişdi. Saat birdə müavini-sədr [sədrin müavini] doktor Həsən bəy Ağayev iclası açaraq müzakirə olunacaq məsələləri elam edir [bildirir]. Növbədəki məsələlər bunlardır:

1 - Varid olan məktubat [gələn məktublar];

2 - Fəhlə komissiyası intixabı [seçkisi];

3 - Bütçə komissiyası seçkisi;

4 - Məclisi-Müəssisən dəvəti [çağırılması] qanunu hazırlamaq üçün bir komissiya intixabı;

5 - Yeni Kabinə təşkili haqqında;

6 - Bəyannamələr;

7 - Son həbslər haqqında istizah [izahat tələbi];

8 - Rüşvətخورluq haqqında rus fraksiyasının istizahı.

Varid olan məktubat bundan ibarətdir ki:

Gorus qəzasından Ağaoğlu Əhməd bəy həzrətlərinin Parlamana məbus intixab edilmiş olduğu haqqında məhəllindən [yerindən] teleqraf və etibar-namə alınmışdır.

Bakı qəzasından Parlamanda məbus bulunmadığından “İttihad” firqəsi Parlamana müraciətlə, Bakı qəzasına iki yer verilməsini istida [xahiş] edir.

Məhəmmədbəyovun məbusluq-

dan istefası, Qasım bəyin məzuniyyəti, Ukrayna Radası[nın] “Bakı” ərizəsini mütalə edib də öz qərarını bildirmək üçün bu kağızlar Etibarnamə Komissiyonuna verilir.

Bundan sonra yeni Kabinə təşkili məsələsinə keçərək Rəisi-vükəlaya [Baş nazirə] söz verilir.

Fətəli xan Xoyski şiddətli və sürəkli alqış içində kürsiyi-xitabətə çıxaraq yeni təşkil olunan hökumətin gələcək məramnameyi-fəaliyyətini müxtəsərən təsvirlə böylə nitq irad edir [söyləyir]:

“Möhtərəm məbuslar! Sizin rəisizinin xahişinə görə bu mühüm, çətin və qorxulu bir zamanda yeni Kabinə təşkili mənə mühəvvəl edildi [tapşırıldı]. Vəziyyəti, aşkardır ki, siz məndən yaxşı bilirsiniz. Yeni Kabinə təşkilini öhdəməzə götürməkdə nə qədər məsuliyyət olduğu da sizə məlumdur. Siz bilirsiniz ki, beş illik Cahan müharibəsindən sonra Sülh Konfransı qarşısında bizim əsl mühüm məsələmiz, istiqlaliyyətimiz məsələsi olacaqdır. Bu istiqlalı təsdiq etdirməyi bu halətdə siz Hökumətə tapşırırsınız və biz bu ağır vəzifəni öhdəməzə alırıq. Hökumət hamı vəzifələrindən qabaq istiqlaliyyətimizi müdafiə və mühafizə etməyi özünə borc bilir. (*Alqış*)

Keçənlərdə burada hər fraksiya tərəfindən oxunan deklarasiyalar, bu vəzifəni boynumuza götürüb əmələ gətirmək üçün bizə zəmanət verir. Fəqət Azərbaycan istiqlaliyyəti ondan ibarət deyil ki, özümüzlə özgə dövlət-

lər arasında bir sədd çəkək. Aşkardır ki, müstəqil Azərbaycan Hökuməti ümüm [bütün] dövlətlərlə rabitə hüsusuna [əlaqə qurmağa] çalışacaqdır. Bu rabitə əvvəlcə qonşu dövlətlər, ümumiyyətlə sabiq Rusiya ərazisində təşəkkül tapmış dövlətlər, xüsusən Rusiyanın özü ilə hasil olmalıdır. Özgə millət və dövlətlərlə Hökumət, yalnız başına deyil, sizin köməyiniz və göstərdiyiniz yol ilə rabitə əmələ gətirəcəkdir.

İstiqlaliyyətimizin hamımız üçün əziz və sevgili olduğuna əminiz. Fəqət burası ancaq Ümumi Sülh Konfransında qəbul edilib tanınacaqdır. Biz ümidvarız ki, hürr Amerikanın bütün cahana deklarasiya elan etmiş olan hüriyyətpərvər rəisi-cümhuri [prezidenti], demokratik İngiltərə və cümhuri Fransa heç vaxt kəndi istiqlalına ciddü cəhd ilə çalışan bir millətin hüququnu tapdalayıb hüriyyətini əlindən almazlar. Bu cür hökumətlərin nümayəndələrindən ibarət cahan məhkəməsi olan Sülh Konfransında bizim sözüümüz eşidiləcəkdir. Bunu deməyə mənə ümid verən, Müttəfiqlərin şəhərimizdə bulunan nümayəndələrinin bizimlə etdikləri rəftar və müamilədir. Özümə borc bilirəm deyim ki, onlar bizimlə heç pis rəftar etməyib, biləks [əksinə], istiqlaliyyətimizi almaq yolunda müzahirət [köməklik] tərzində müamilədə [rəftarda] bulunmuşlardır. *(Alqış)* Mən ümidvar olu ram ki, gələcəyə bəslədiyimiz ümid və amalımız vücuda gələcəkdir.

Möhtərəm məbuslar! Hökumət çox şadlıqla bəyan edir ki, işlərimizi sülhlə aparmaq məsələsində hamınızın rəyi birdir və böylə aparmağa hamınız bərabər çalışırsınız. Heç vaxt qan tökülmək tərəfdarı deyildiniz. Aşkardır ki, sizin göstərməyiniz Hökumət üçün bir yol olacaq və Hökumət bu yol ilə gedəcəkdir. Hökumət həmişə çalışacaqdır ki, özgə dövlətlərlə bizim aramızda həll edilməmiş qalan məsələlərin həpsi sülh tərifi [yolu] ilə həll olunub qurtarsın. Fəqət bizi çox məyus edən bir şey var – o da torpaq məsələsi üstündə gürcülərlə ermənilərin arasında qan tökülməsidir. Hökumət çalışır ki, böylə məsələlər sülhlə həll edilsinlər və Xariciyyə Nəzarətimizin vəzifəsidir, Xariciyyə Nəzarətinin borcudur, özgə dövlətlərlə öylə bir rabitə hasil etsin ki, aramızda qalxan məsələlər, sülhlə xitampəzir ola [nəticələyə] bilsinlər.

Məlumdur ki, Xariciyyə Nəzarəti başqa dövlətlərlə həm siyasi, həm ticarəti rabitə yapmalı, həm də işləri sülhlə əmələ gətirməlidir. Amma sülhlə əmələ gətirmək o deyildir ki, Hökumət özü üçün heç bir qüvvə hazırlamasın. Gərək hər dövlət daima özünü müdafiə etmək üçün qüvvə bulundursun. Ona görə həm daxili, həm xarici düşmənlərə qarşı, bizim istiqlalımıza hücum edənlər müqabilinə müdafiədə bulunmaq üçün lazım olan qədər qüvvəmiz olsun gərək. *(Mərkəzdən və soldan alqış)*

Keçmişdə sabiq hökumət öylə bir